

MARIAN BRUDZISZ CSsR

O. JÓZEF GROCHOT – DUSZPASTERZ POLONII WE FRANCJI

Droga o. Józefa Grochota do duszpasterstwa wśród Polonii we Francji nie była banalna, choć jej poszczególne etapy wyznaczały zdarzenia losowe oraz rozkazy przełożonych. Józef Grochot urodził się 9 lipca 1915 r. w Podłężu koło Krakowa, tam uczęszczał do szkoły podstawowej. Średnią, ośmioklasową szkołę ukończył w małym seminarium redemptorystów w Toruniu, gdzie 3 lipca 1933 otrzymał świadectwo maturalne. Następnie, po rocznym nowicjacie w Mościskach, w 1934 r. rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym (tak zwanym Studentacie) redemptorystów w Tuchowie. Święcenia kapłańskie otrzymał 25 czerwca 1939 r., po ukończeniu piątego roku studiów. Wybuch wojny nie pozwolił mu ich ukończyć w kraju. Na początku września 1939 r., wraz z całym seminarium, uciekał na wschód Rzeczypospolitej. Wkroczenie Armii Czerwonej do Polski spowodowało, że wraz z pięcioma kolegami 17 września przekroczył granicę rumuńską. Wędrówka poprzez Rumunię i Jugosławię doprowadziła ich do Italii. Sześćosobowa grupa: ojcowie Bruno Świtalski, Józef Grochot i Kazimierz Kalemba oraz klerycy: Leon Dzwonkowski, Marian Kieniarski i Kazimierz Rutkowski, do której już na terenie Włoch dołączył o. Kazimierz Gołębiowski, 8 października 1939 r. pojawiła się w Rzymie, w Domu Generalnym Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela, czyli redemptorystów. O. Grochot, neoprezbyter, wraz z drugim neoprezbyterem o. Kalembą oraz trzema klerykami 13 października został wysłany do seminarium prowincji rzymskiej redemptorystów w Cortonie, aby tam mógł ukończyć czwarty rok studiów

teologicznych. Był zdolnym studentem, więc po ukończeniu studiów mianowano go „lektorem” dla pozostałych Polaków. Ponieważ szybko nauczył się języka włoskiego, w jesieni 1941 r. powierzono mu wykłady z patrologii i historii Kościoła dla włoskich kleryków zgromadzenia oraz dla kleryków diecezji Cortona, studiujących u redemptorystów.

Sytuacja wojenna zmusiła redemptorystów we wrześniu 1942 r. do przeniesienia pierwszych roczników z Cortony do Marzocca, na północ od Ankony. Dwa lata później, po ciężkich walkach II Korpusu Polskiego o Ankonę i jej port, oddziały polskie 20 lipca 1944 r. wkroczyły do Marzocca, zajęły klasztor i ogród i umieściły w nim szpital polowy. Przy tej okazji żołnierze polscy „odkryli” w klasztorze kapłana Polaka, o. Grochota, a ten szybko się zaopiekował rodakami. Zapewne to zaangażowanie przyczyniło się do jego nominacji na kapelana wojskowego, 1 września 1944 r. Pod koniec tego roku został wezwany na kapelana jednego z organizowanych w Egipcie oddziałów polskich. Od 18 lutego 1945 r. pełnił obowiązki kapelana 10. Pułku Huzarów, tzw. złotych huzarów. Dotarł z pułkiem aż do Petworth w Wielkiej Brytanii¹. Po rozwiązaniu Armii Polskiej na Zachodzie, we wrześniu 1947 r. udał się do Rzymu na studia filozoficzne na Angelicum². W 1950 r. ukończył je doktoratem i zaraz został skierowany do nauczania teologii moralnej fundamentalnej w seminarium redemptorystów w Dreux, we Francji, dokąd przybył

¹ Archiwum Polskiej Misji Katolickiej we Francji [dalej cyt.: ArchPMK-Fr], P. III. „Kwestionariusz personalny” duszpasterzy polskich we Francji, 1951-2000, I. A-G: Grochot Józef; M. W r o ó s k i, *Ostatni polscy huzarzy. Monografia 10 Pułku Huzarów (1944-1947)*, Londyn-Tarnowskie Góry 1997, passim, a szczególnie s. 142-151; W. Z d u n e k, *Ś. P. Ojciec dr Józef Grochot, redemptorysta, 1915-1993*, „Informationsblad for Polske Katoliker – Informacje Polskiej Misji Katolickiej w Danii” 1994, nr 1-3 (105), s. 2-7; ten tekst, nieco przeredagowany, ukazał się pt. *Ś. P. O. Prof. Dr Józef Grochot, CSsR*, „Duszpasterz Polski Zagranicą” 45 (1994), nr 2/191, s. 289-293; Archiwum Warszawskiej Prowincji Redemptorystów [dalej cyt.: AWPR]. Oddział Tuchów, Akta Pers. 122/Ch: Grochot Józef: 1) *Dowód tożsamości*, wystawiony przez starostę w Zaleszczykach 16 września 1939, 2) *Paszport – Passeport*, wystawiony przez Konsulat Polski w Bukareszcie 25 września 1939, ważny na wszystkie kraje, wraz z wizą tranzytową; Archiwum Generale Historicum CSsR, DG vol. 7: *Chronica Domus Generalis 1930-1942*, s. 179; Archivio della Provincia Romana CSsR, *Cronaca dello Studentato 1936-1944* [b.p.], od daty 13 paźdz. 1939, passim; tamże, *Cronaca della Casa di Cortona dall'anno 1935 all' Anno 1945*, od s. 231, passim; W. R o m a n ó z u k, *Ś. P. Józef Grochot. Kapelan 10. Pułku Huzarów*, „Dziennik Polski” (Londyn) 10 lutego 1984, s. 4.

² Archivio dell'Università di S. Tommaso. Atti personali – Grochot G.: *Ascriptio in Angelicum*, 30 X 1947; *Attestatio Superioris Domus Collegii Majoris S. Alfonsi, Romae, die 30 octobris 1947*; *Examina annualia 1947-1948*; *Examina anualia 1948-1949*; *Examina annualia 1949-1950*. Dysertacja doktorska o. Grochota nosi tytuł: *Il razionalismo realistico di B. Spinoza nella dottrina degli affetti*.

8 listopada tego roku. Faktycznie w roku seminaryjnym 1950/51 wykładał etykę³. Podczas pobytu w Dreux o. Grochot kilka razy próbował złożyć wizytę Rektorowi Polskiej Misji Katolickiej we Francji, ks. Kazimierzowi Kwaśnemu⁴, ale bez powodzenia. Nawiązał jednak kontakt listowy. W liście z 30 maja 1951 r. napisał: „Dotychczas nie wiele mogłem zrobić dla Polaków we Francji, gdyż z woli moich przełożonych zakonnych jestem zajęty wykładami etyki w tutejszym naszym seminarium. Uprosiłem ich, by mi pozwolili na przyszły rok wypolerować się do reszty w socjologii na Uniwersytecie w Lille. W ten sposób będę miał więcej okazji pomagać tamtejszym Konfratrom w niedzielnym duszpasterzowaniu”⁵. 12 czerwca wypełnił kwestionariusz Misji, a 15 poprosił o pomoc dla trzech starszych Polek, które I.R.O. przewiozło z Niemiec do Francji⁶.

Po roku nauczania w Dreux przeniósł się do Lille i zamieszkał w klasztorze Redemptorystów. We wrześniu 1951 r. zapisał się na Uniwersytet Katolicki w Lille, aby studiować nauki społeczne i polityczne⁷. Studia te zakończył w 1953 r. tylko dyplomem. Dp obrony tezy, już przygotowanej, nie doszło, gdyż generał zgromadzenia o. Leonard Buys (1896-1953) w maju tego roku wyznaczył go na profesora teologii moralnej w Santiago de Chile⁸. „Kandy-

³ Archives de la Province Lyon-Paris, *Chronica Domus Studentatus Congregationis SS. Redemptoris Provinciae Gallicae, 1930-1967* [b.p.], pod datami 10 Oct. 1950 oraz „Etat du personel au 1 Janvier” 1951; ArchPMK-Fr, P. Personalalia, III. Kwestionariusz, 1. A-G. O. Grochot w tym kwestionariuszu, z 12 czerwca 1951, podaje 1 listopada jako datę przybycia do Dreux; tamże, R. Rektorat, II. Korespondencja z księżmi, 5 (1940-1958), listy o. Grochota z 30 maja 1951 i 14 czerwca 1951 oraz list ks. rektora Kwaśnego z 15 czerwca 1951.

⁴ Kazimierz Kwaśny, ur. 16 I 1900 w Dukli. Studia seminaryjne odbył w Przemyślu i tam 23 maja 1923 otrzymał święcenia kapłańskie. Pracę duszpasterską wśród Polonii rozpoczął w 1929 w Antwerpii, a od 1930 kontynuował w Aude-le-Tiche we Francji. W 1947 otrzymał nominację na rektora Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Zrezygnował z tego stanowiska w 1972; zmarł 23 XI 1987 w Paryżu. Zob. ArchPMK-Fr, H. VII. 6: Kwaśny Kazimierz; *Duchowieństwo polskie w świecie. Materiały VII Międzynarodowego Sympozjum Biografistyki Polonijnej. Papieski Uniwersytet Gregoriański, Rzym, 17-18 października 2002*, red A. i Z. Judyccy, Toruń 2002, s. 423.

⁵ ArchPMK-Fr, F. Duszpasterstwo, V. Kapelani obozów i oddziałów wartowniczych, 1944-1967, R. II. Rektor Misji, 7. Korespondencja z księżmi. 5. Lata 1940-1958: list o. Grochota do rektora Misji z 30 maja 1951.

⁶ ArchPMK-Fr, R. Rektorat, II. Korespondencja z księżmi, 5 (1940-1958), listy o. Grochota z 30 maja 1951 i 14 czerwca 1951 oraz list ks. rektora Kwaśnego z 15 czerwca 1951.

⁷ *Catalogus CSsR 1955*, Lovanii [b.r.w.], s. 622.

⁸ Archives de la Province Lyon-Paris, *Rédemptoristes à Lille. Chroniques – Vie du Couvent. Août 1949 – Octobre 1955*, s. 17, 19, 21, 29; AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch. Grochot Józef, list o. Grochota do o. Kazimierza Hołdy, prowincjała w Warszawie,

dat” nie czuł się przygotowany do nauczania tego przedmiotu i próbował nakłonić władze do zmiany decyzji. Doszło do niej w wyniku prośby przełożonego prowincji strasburskiej, o. Franciszka Durwella⁹, aby ten zamiast jechać do Chile został profesorem filozofii i nauk społecznych w seminarium zgromadzenia w Echternach, prośby popartej przez radnego generalnego o. Karola Szranta. Niespodziewana śmierć generała o. Buysa 27 czerwca 1953 ułatwiła zmianę decyzji, skutkiem której o. Grochot pozostał profesorem w Echternach¹⁰.

Niektóre informacje prasowe podają, że o. Grochot był wykładowcą filozofii na uniwersytecie w Lille. Nie mają one uzasadnienia w znanych autorowi dokumentach. Na pytanie w tej sprawie skierowane do władz uniwersytetu nie nadeszła żadna odpowiedź.

I. POSŁUGA DUSZPASTERSKA WŚRÓD POLONII FRANCUSKIEJ

Podczas dwóch lat pobytu w Lille, 1951-1953, o. Grochot nie tylko oddawał się studiom socjologii na uniwersytecie, ale także udzielał się duszpastersko w środowiskach polonijnych. Już 28 lipca 1951 r., czyli kilka dni po przyjeździe do Lille, udał się do Haute-le-Mines, w departamencie Pas-de-Calais, gdzie pracował cały miesiąc i do klasztoru wrócił 31 sierpnia. Pod koniec października (28-29) głosił rekolekcje wychowankom Internatu św. Kazimierza w Béthume. Po raz drugi prowadził rekolekcje dla młodzieży w tym samym internacie w marcu 1967 r., w 1952 przeniesionym z Béthume do Vaudricourt¹¹. W październiku 1952 r. o. Grochot pomagał w misji, którą ks. Piotr Miczko OMI zorganizował w swoim ośrodku duszpasterskim w Lens¹².

Echternach, 14 grudnia 1953: „Moja teza z socjologii spoczywa jak ziarno nie w ciepłej skibie, ale w zimnym spichlerzu i zdaje się zostanie zjedzona przez mola starości”.

⁹ Franciszek Durwell, ur. 26 I 1912; profesję zakonną złożył 8 września 1931, święcenia kapłańskie otrzymał 2 sierpnia 1936; pracował w seminarium w Echternach jako wychowawca i profesor; w 1953 został prowincjałem prowincji strasburskiej; wybitny pisarz teologiczny. Zob. *Catalogus CSsR 1955*, Lovanii [b.r.w.], s. 619, 634.

¹⁰ Archives de la Province Lyon-Paris, *Rédemptoristes à Lille. Chroniques – Vie du Couvent. Août 1949 – Octobre 1955*, s. 31. Relacja o. Franciszka Durwella, byłego prowincjała prowincji strasburskiej, zanotowana 26 kwietnia 2005; w zbiorach autora; E. H o s p, *Weltweite Erlösung. Erlösermissionäre – Redemptoristen*, Innsbruck 1961, s. 204-206.

¹¹ Tamże, s. 19; Agata i Zbigniew J u d y c y, *Oblaci polscy we Francji, Belgii i Luksemburgu. 60 lat Wiceprowincji Polskiej Zgromadzenia*, Warszawa-Tarnów 2006, s. 27, 41.

¹² ArchPMK-Fr, R. Rektorat, II. Korespondencja z księżmi, 5 (1940-1958), list o. Piotra Miczko OMI do Rektora Misji, Lens, 14 października 1952.

Pomimo znacznego obciążenia pracą w seminarium w Echternach, gdyż wykładał filozofię, nauki społeczne, a nawet ekonomię polityczną, nadal dosyć często udzielał się w duszpasterstwie polonijnym we Francji, w Belgii i Luksemburgu. Jesienią 1953 r. głosił słowo Boże do nielicznych Polaków w Luksemburgu, a w okresie Bożego Narodzenia miał kazania i konferencje w Belgii¹³. Dodajmy, że wcześniej bardzo chętnie służył Polakom we Włoszech i w Egipcie. Postępował zgodnie z regułą własnego zgromadzenia: „być apostołem dla najbardziej opuszczonych”. 25 marca 1955 r. napisał do prowincjała polskiego, o. Kazimierza Hołdy: „Kiedy oni [klerycy w Echternach] będą się pocić [przygotowując się do egzaminów semestralnych], mnie nie będzie w domu, bo jutro wyjeżdżam na dwie serie rekolekcji, które mam dawać we Francji”¹⁴. Na razie nie udało się ustalić jego pracy duszpasterskiej we Francji podczas wakacji w latach sześćdziesiątych. Czy była taka sama, jak w 1952 i 1953 r. w rejonie Lille? Później systematycznie wyjeżdżał do Danii, aby pomagać tamtejszemu rektorowi Misji, o. Janowi Szymaszkowi¹⁵, który całą okupację spędził w obozach niemieckich. W 1955 r. o. Grochot miał inne plany, ponieważ o rekolekcje dla kapłanów Misji poproszono o. Karola Szanta, przebywającego w Rzymie. Można słusznie zapytać, czy to nie o. Grochot zasugerował radnego generalnego, wytrawnego rekolekcyjnisty, z którym od 1947 r. pozostawał w stałym kontakcie¹⁶, skoro się ich nie podjął. Ksiądz rektor Kwaśny nie zapomniał jednak o o. Grochocie i 17 lipca 1956 r. zaproponował mu odczyt na temat „Ambona w nowych czasach” lub „Dzisiejsze posłannictwo nauczania”, licząc na jego fachową znajomość aktualnych problemów społeczno-religijnych. Przedstawienie tych zagadnień mogłoby pomóc w głoszeniu słowa Bożego kapłanom polskim pracującym w parafiach Misji.

Ojciec Grochot od 1955 r. był członkiem komitetu przygotowującego programy religijne dla Radia „Wolna Europa”, w związku z tym stale otrzymywał różne propozycje współpracy z Misją. Jedną formą tej współpracy

¹³ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, list o. Grochota do prowincjała o. Kazimierza Hołdy z 14 grudnia 1953.

¹⁴ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, list o. Grochota do o. Kazimierza Hołdy z 25 marca 1955.

¹⁵ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, listy o. Grochota do prowincjała, o. Kazimierza Hołdy, z 13 stycznia i 27 marca 1961.

¹⁶ ArchPMK-Fr, R. Rektorat, II.1. Korespondencja z księżmi polskimi w Rzymie, list rektora Misji z 10 stycznia 1955 oraz o. K. Szanta z 15 stycznia i 18 sierpnia 1955; O. Karol Szant, [Auto] *Nekrolog*, s. 26 (zbiory autora); „Duszpasterz Polski Zagranicą” 7(1956), nr 1, s. 85 (Kronika).

były rekolekcje dla duchowieństwa i dla siostr zakonnych. Wymienić tu można rekolekcje doroczne dla księży Misji we wrześniu 1962 r.¹⁷, dla wierznych w diecezjach Poitiers i Bordeaux oraz w kościele „polskim” w Paryżu w Wielkim Tygodniu w 1965 r.¹⁸, doroczne rekolekcje dla kapłanów Misji we wrześniu 1975 r. w gmachu seminarium polskiego, których tematem był sakrament pojednania¹⁹, czy rekolekcje dla oo. oblatów z Francji i Belgii w dniach 20-24 września 1982 r.²⁰ Innym przykładem współpracy były kazania z okazji szczególnych uroczystości. I tak: główne kazanie, w językach polskim i francuskim, podczas centralnych uroczystości Millennium Chrztu Polski w katedrze Notre Dame w Paryżu 8 maja 1966; kazanie w dniu 19 czerwca 1966 w 40. rocznicę święceń kapłańskich i 20. rocznicę proboszczowania w kościele polskiej parafii katolickiej w Paryżu ks. Augustyna Gałęzowskiego; kazania w czasie milenijnej pielgrzymki do Lourdes 11 sierpnia 1966, obok takich kaznodziejów, jak ks. A. Misiak i ks. Z. Król²¹.

Na początku rektoratu ks. Zbigniewa Bernackiego (1972), który kontynuował współpracę z o. Grochotem, doszło do organizacji rekolekcji międzyzakonnych dla zakonnic Polek (i polskojęzycznych) we Francji. Takie rekolekcje zaczęto organizować w 1972 r. w Paryżu, podczas których rekolekjonistą był także o. Józef, łącznie z rektorem Misji i ks. Ludwiczakiem. Pomysł był dobrze przyjęty, dlatego w sierpniu 1973 r. zorganizowano kolejne rekolekcje międzyzakonne, tym razem w klasztorze sercanek we Fouquières-les-Béthune²². W 1975 r. o. Grochot znów został współkonferencjonistą tych rekolekcji²³.

Wyróżnieniem dla naszego redemptorysty było powierzenie mu organizacji pielgrzymki jubileuszowej do Lourdes w 1974 r., której obsłużenie w dniach

¹⁷ ArchPMK-Fr, D. Inne Misje Katolickie, III. Misja Katolicka w Belgii i Beneluksie, list ks. rektora K. Kwaśnego do o. Grochota z 25 kwietnia 1961; W. Z d u n e k, *Ś. P. Ojciec Profesor Dr Józef Grochot, redemptorysta, 1915-1993*, „Informationsblad for Polske Katoliker – Informacje Polskiej Misji Katolickiej w Danii” 1994, nr 1-3 (105), s. 5.

¹⁸ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, list o. Grochota do o. prowincjała Hołdy z 27 marca 1965. Po Wielkanocy miał także rekolekcje w Augsburgu dla księży byłych „dachauowców”, w dwudziestą rocznicę ich wyzwolenia, tamże.

¹⁹ ArchPMK-Fr, G. III. Formacja ciągła, 1.2. Rekolekcje roczne, 1971-1989: Rekolekcje księży polskich, 9-11 września 1975.

²⁰ J u d y c c y, *Oblaci polscy we Francji*, s. 53.

²¹ „Duszpasterz Polski Zagranicą” 17 (1966), s. 465-466, 498; 18 (1967), s. 91.

²² *Rekolekcje dla siostr polskich*, „Głos Katolicki” 15 (1973), nr 45 (703), s. 11.

²³ ArchPMK-Fr, R. II. 9. Korespondencja wielotematyczna, list sekretarza Misji ks. Zygmunta Pioniera do o. Grochota z 27 maja 1975.

od 8 do 12 sierpnia wymagało znacznego wysiłku. Ojciec Grochot dobrał sobie do pomocy dwóch współbraci: o. Jana Byczkowskiego z Polski i o. Józefa Dudka z Danii, znanych misjonarzy. Organizator strony duszpasterskiej i liturgicznej pielgrzymki przewidział dla o. Byczkowskiego cztery główne kazania jubileuszowe, dla o. Dudka Drogę Krzyżową i różaniec, a on sam przewodniczył godzinie świętej. Pątnik w „Narodowcu” bardzo dobrze ocenił przebieg pielgrzymki, a specjalne uznanie wyraził dla Drogi Krzyżowej, prowadzonej pod hasłem pojednania²⁴.

Wśród różnych form apostołatu prowadzonego na terenie Francji przez o. Grochota znalazło się również duszpasterstwo kompanii wartowniczych. Chociaż na terenie Niemiec pojawiły się później i może były lepiej zorganizowane²⁵, to jednak wcześniej powstawały we Francji, zresztą oparte na tych samych zasadach. Dowództwo składało się z oficerów wyzwolonych z niemieckich obozów oficerskich, między innymi z Murnau w Bawarii, z Brygady Świętokrzyskiej, z internowanych oficerów AK, zwłaszcza z Powstania Warszawskiego.

We Francji w trakcie wyzwalań istniały nie tylko liczne magazyny armii amerykańskiej, ale także obozy, w których gromadzono żołnierzy niemieckich. Były także liczne obozy dla tak zwanych *dipisów* (z ang. *Displaced Persons*), w których przebywali również żołnierze AK, mężczyźni i kobiety z Powstania Warszawskiego, a ponadto żołnierze pochodzący ze Śląska, Wielkopolski i Pomorza, przymusowo wcieleni do Wehrmachtu, którzy zdezerterowali z armii niemieckiej lub dostali się do niewoli w czasie walk, zwłaszcza w 1944 r., na terenie Włoch i Francji. Część z nich, po weryfikacji, że służyli w armii niemieckiej tylko z przymusu, znalazła się na początku roku 1945 w 10. Pułku Huzarów, którego kapelanem był o. Grochot²⁶, a część w kompaniach wartowniczych.

²⁴ ArchPMK-Fr, R. II. 9. Korespondencja wielotematyczna, list o. Grochota do NN. [ks. rektor Bernacki?] z 29 marca 1974; *Polska Emigracyjna Pielgrzymka Narodowa do Lourdes w roku jubileuszowym 1974*, „Narodowiec” 1974, nr 212.

²⁵ K. K o s i c k i, *Duszpasterstwo wśród Polaków w Niemczech w latach 1945-1950*, Lublin 1993, s. 61-64.

²⁶ W r o ń s k i, *Ostatni polscy huzarzy*, s. 16: „Najwięcej, bo 475 żołnierzy przyjechało 2 stycznia [1945], aby zasilić szeregi ułanów poznańskich i huzarów. Byli to Polacy ze Śląska, i Wielkopolski, przymusowo wcieleni do Wehrmachtu, którzy masowo dezertowali, aby walczyć w ‘battledressie’ z ‘Polandem’ na rękawie” [...] Ze statystyki [...] pułkowej w 1946 wynika, że w Pułku było 211 Ślązaków, z Pomorza i Poznańskiego pochodziło 196 huzarów, z Kresów Wschodnich 150”.

Dokumentacja opieki duszpasterskiej nad kompaniami wartowniczymi we Francji jest dosyć bogata, obejmuje lata 1944-1967²⁷. Systematyczne zaangażowania o. Grochota w tym zakresie są notowane od 1961 r. Z zasady chodziło o rekolekcje połączone z sakramentem pojednania. O upoważnienie (jurysdykcję) do głoszenia słowa Bożego i spowiadania na terenie diecezji francuskich starał się dla polskich kapłanów rektor Misji, na wniosek kapelanów wojskowych. O o. Grochota starali się kapelani ks. Franciszek Filip, ks. Edmund Stawecki i ks. Jan Siwiec. Od roku 1961 do 1967 o. Grochot głosił rekolekcje w kompaniach wartowniczych na terenie następujących diecezji: Aire, Angers, Angoulême, Bordeaux, Coutance, Dax, Orléans, La Rochelle, Meaux, Nantes, Poitiers, Tours. Do niektórych diecezji był zapraszany dwa, trzy razy. Ponieważ na terenie niektórych diecezji było po kilka kompanii wartowniczych, praca wymagała przemieszczania się²⁸. Rekolekcje z sakramentem pojednania odbywały się z zasady w okresie wielkiego postu i o. Grochot musiał uzgadniać z władzami seminarium zastępstwa, a później je odrabiać. Ten apostolat został zakończony w 1967 r., kiedy zlikwidowano kompanie wartownicze na terenie Francji.

II. DORADCA TEOLOGICZNY POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ

Współpraca naukowa o. Grochota z Polską Misją Katolicką we Francji rozpoczęła się najpóźniej w 1955 r., kiedy ks. rektor Kwaśny zaproponował mu odczyt na temat skutecznego posługiwania kaznodziejstwa w świecie współczesnym, o czym już wspomniano. Z problemem skutecznego kaznodziejstwa o. Grochot spotkał się w okresie pełnienia obowiązków kapelana 10. Pułku Huzarów od 18 lutego 1945 w Egipcie do rozwiązania pułku w Wielkiej Brytanii w 1947 r. Na Angelicum w Rzymie, oprócz zagadnień ściśle filozoficznych, słuchał wykładów psychologii eksperymentalnej, ekonomii społecznej oraz współczesnych kierunków filozoficznych, a w Instytucie (Uniwersytecie) Katolickim w Lille studiował socjologię. W seminarium w Echternach, oprócz wykładów z zakresu właściwej filozofii, wykładał ekonomię polityczną i socjologię, a w ramach tej ostatniej omawiał problemy

²⁷ Zob. ArchPMK-Fr, F. Duszpasterstwo, V. Kapelani obozów i oddziałów wartowniczych, 1944-1967.

²⁸ Tamże, F. V. 3 (1955-1967), *passim*, pisma kapelanów, księży Filipa, Siwca i Staweckiego do rektora Misji w sprawie jurysdykcji dla o. Grochota i odpowiedzi, w latach 1961-1967.

rodziny we współczesnej Europie. Krytykował dotychczasowe podręczniki i nauczanie, sięgał po najnowszą literaturę, którą krytycznie oceniał²⁹. Z wiedzy i doświadczenia o. Grochota często korzystali obydwaj rektorzy Misji, księża Kwaśny i Bernacki. Obydwaj zapraszali go tak do udziału w zjazdach duszpasterskich kapłanów Misji, jak i w zjazdach naukowo-duszpasterskich delegatów kleru francuskiego i polskiego; a ponadto do pomocy w realizacji reformy liturgicznej.

Zjazdy duszpasterzy polskich we Francji w okresie powojennym rektorat Misji organizował zasadniczo we wrześniu, zaraz po rekolekcjach kapłańskich. Ich tematyka była zapowiadana znacznie wcześniej i dotyczyła bieżących zagadnień duszpasterskich ewentualnie programów na najbliższe miesiące i lata. Prawdopodobnie po raz pierwszy ks. rektor Kwaśny zaprosił o. Grochota w lipcu 1956 r., aby 14 września tr. na zjeździe kleru Misji podzielił się swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie głoszenia słowa Bożego na rekolekcjach i misjach organizowanych w duszpasterstwach Misji³⁰.

W następnych latach napływały kolejne zaproszenia. Musiały one być dosyć częste, skoro rektor Misji w 1964 r. przesyłając gratulacje na 25-lecie kapłaństwa o. Grochota, równocześnie pisze: „Korzystam z tej okazji, by podziękować Czcigodnemu Jubilatowi za lojalną współpracę z Centralą Misji w Paryżu, przez tyle lat”³¹. W zjeździe kleru uczestniczył w 1960 r., a następnie w roku 1965. Już w czasie rekolekcji, poprzedzających zjazd, obok konferencji głoszonych przez chrystusowca, „miał wykłady na temat reformy liturgicznej”. Podczas właściwego zjazdu została zorganizowana dyskusja na temat tej reformy. A ponadto Komisja Liturgiczna, której członkiem był także o. Grochot, przedstawiła program wprowadzania reformy w ośrodkach duszpasterskich polskich we Francji oraz dostarczyła potrzebne materiały³².

W roku 1969 w życiu o. Grochota dokonała się znacząca zmiana, gdyż wybrany został przełożonym wiceprowincji redemptorystów w Danii, a w 1974 także wikariuszem do spraw imigrantów biskupa diecezji kopenhaskiej, Hansa Ludwiga Martensa. Wówczas także został prezesem Komisji Dusz-

²⁹ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, list o. Grochota do prowincjała, o. Kazimierza Hołdy, z 25 marca 1955 i 16 grudnia 1956; autor dysponował informacjami redemptorystów, a ponadto miał okazję osobiście rozmawiać z o. Grochotem.

³⁰ ArchPMK-Fr, R. II. 7. 5. Korespondencja z księżmi Misji i spoza Misji, 1940-1958, list ks. rektora Kwaśnego do o. Grochota z 17 lipca 1956.

³¹ Tamże, R. II. 7. 6. Korespondencja z księżmi Misji i spoza Misji, 1959-1986, list rektora Kwaśnego do o. Grochota z 14 kwietnia 1964.

³² „Duszpasterz Polski Zagranicą” 17 (1966), s. 118.

pasterskiej dla Imigrantów³³. Nowe obowiązki i odległość Francji i Paryża utrudniły jego kontakty z tamtejszą Polską Misją Katolicką, ale ich nie przerwały. Można nawet zauważyć ich intensyfikację za czasów nowego rektora, ks. Zbigniewa Bernackiego.

Jednym z problemów duszpasterskich Kościoła we Francji było narzucanie programów przez Komisję Duszpasterską Episkopatu Francji wszystkim katolikom tego kraju bez zrozumienia mentalności poszczególnych diaspor, w tym i polskiej, ich tradycji religijnych. Oczekiwano nie tylko szybkiej integracji, ale wręcz asymilacji. Francuzi domagali się od Polaków także zaangażowania się w „kwestię robotniczą”, którą prezentował o. J.-B. Molin, zarzucając duszpasterzom polskim „stanie z boku”. Były to delikatne kwestie sporne, a niedelikatności występowały nie tylko po stronie francuskiej. Tym problemom został poświęcony zjazd 9 września 1972 r. W „sprawie robotniczej” głos zabierał także o. Grochot, tłumacząc, że duszpasterstwo wśród robotników znajdowało się w rękach francuskiego „klanu”, dosyć hermetycznego. A dla lepszego wzajemnego poznania się i zrozumienia oraz lepszej współpracy, zaproponował powołanie Polskiej Komisji Duszpasterskiej we Francji³⁴. W 1973 r., 14 marca, odbyło się kolejne spotkanie przedstawicieli Episkopatu francuskiego i PMK we Francji, podczas którego strona francuska znów mocno akcentowała „integrację”, a o. Grochot zauważył, że PMK rzeczywiście się lęka, czy w akcji „integracji” promowanej przez Kościół katolicki we Francji nie chodzi o szybką likwidację diaspory polskiej i samej Misji, czyli o asymilację. Owocem tych sesji była „Session des prêtres polonais”, Raimes (Nord), 7-8 Mars 1974, organizowana przez Mission Catholique Polonaise de France (trzech delegatów) oraz przez Service National de la Pastorale des Migrants (czterech delegatów). W sesji uczestniczyła wybrana grupa polskich duszpasterzy, dla których miała być studium, celem lepszego poznania Kościoła katolickiego we Francji, jego bogactwa i problemów, a dalszym celem ułatwienie integracji ze wspólnotami francuskimi. Ojciec Grochot występował na tej sesji jako „doradca teologiczny” rektora Misji. W drugim dniu sesji miał odczyt na temat „Les divergences et les points communs entre la mentalité et l'attitude dans les efforts pastoraux du clergé polonais en France et le clergé français”. Zdaniem prelegenta Kościół katolicki we Francji: 1) znajduje się w stadium wyzwalania się z tendencji nacjonalistycznych; 2) posiada

³³ E. O l s z e w s k i, *Polska Misja Katolicka w Danii i jej duszpasterze – organizatorzy*, w: *Duchowieństwo polskie w świecie*, red. A. i Z. Judyccy, Toruń 2002, s. 246.

³⁴ ArchPMK-Fr, G. III. 2. 1. *Compte-Rendu de la Rencontre Franco-Polonaise à propos de la Pastorale*, Paris, 9. Sept. 1972.

uformowaną elitę chrześcijan, która jest u podstaw odnowy wewnętrznej Kościoła; 3) posiada kler pełen prostoty, który często żyje na granicy ubóstwa, jest dobrze teologicznie wykształcony i dużo pisze na tematy interesujące; 4) posiada kler, który lubi rzucać modne hasła i robić eksperymenty, nie oglądając się na nieudane doświadczenia innych, i nie ma cierpliwości czekać na skutki własnych eksperymentów, podejmując następne; 5) posiada kler, który czyta dużo, ale tylko literaturę francuską, łatwo pojmuje istotę problemu, lubi dyskutować, teoretyzować, ale rzadko wyciąga wnioski godne realizacji; 6) posiada kler, który ciągle jest na zjazdach, a nie ma czasu dla wiernych we własnych parafiach; 7) posiada kler, który w zasadzie nie jest pyszny, ale posiada poczucie wyższości, historycznej i aktualnej, także kościelnej, Polaków niby lubi, ale mówi o nich „pauvre polonais”, „pauvre Pologne”, ale nie bardzo wiedząc, co w tych słowach wyraża; 8) Kościół francuski chce szybko „sfrancuzić” polskiego emigranta, chętnie posługując się terminem „intégration”, ale myśląc o „assimilation”, i nie rozumie Polaków, którzy „kochają Francję i Francuzów”, ale nie chcą się asymilować z kościelnymi wspólnotami francuskimi.

A kapłan polski we Francji?: 1) niby nie jest pyszny, ale ma „swoją honor” i łatwo czuje się urażony; 2) mało myśli, a jeżeli tak, to jego myślenie nie zawsze jest logiczne; 3) ma skłonności do sztucznego podtrzymywania wszystkich tradycji polskich, tak jakby nadal był duszpasterzem w Polsce; 4) kopiuje polskie praktyki duszpasterskie, nie biorąc pod uwagę faktu, że emigranci polscy żyją i działają w środowisku francuskim; 5) nie jest skłonny do dialogu z duszpasterzem francuskim; 6) duszpasterze polscy nie tworzą prawdziwej elity katolickiej wśród swoich wiernych³⁵.

Było to pierwsze spotkanie poświęcone wzajemnemu poznaniu się i zbliżeniu klerów francuskiego i polskiego i ks. rektorowi Bernackiemu bardzo zależało na czynnym udziale o. Grochota. Odczyt jest próbą opisu rzeczywistości istniejącej 35 lat temu. Tu można zapytać: jakby prelegent opisał dzisiejsze relacje obydwu klerów i jakby scharakteryzował aktualne ich mentalności?

W roku następnym, w Arras, w dniach 19 i 20 czerwca była kolejna „Session des prêtres polonais”, zorganizowana także przez Service National de la Pastorale des Migrants oraz Mission Polonaise de France, mająca na celu dokształcanie księży polskich z Misji w zakresie duszpasterstwa wśród robot-

³⁵ ArchPMK-Fr, R. II. 9. 4. Korespondencja rektora, wielotemtyczna, 1969-1975, list rektora do o. Grochota z 31 stycznia 1974 wraz aktami sesji: „Duszpasterz Polski Zagranicą” 25 (1974), s. 373.

ników we Francji, eksponując francuskich „księży robotników”, których wówczas było 750, i francuską teologię pastoralną. Ojciec Grochot, także socjolog, zabrał głos na temat współpracy z klerem francuskim wśród robotników, także imigrantów polskich. Chociaż duchownym francuskim zarzucił uprawianie asymilacji, żonglując słowem „integracja”, to jednak i klerowi polskiemu postawił zarzut „sklerozy duszpasterskiej”, który nie dostrzega należycie różnic i potrzeb między pierwszym, drugim i trzecim pokoleniem polskich imigrantów. Jak kler francuski wiele czasu poświęca robotnikom, którzy żyją na marginesie Kościoła, tak kler polski powinien lepiej dostrzegać drugie i trzecie pokolenie emigrantów, którzy nie czują się bardzo związani ani z polską wspólnotą religijną, ani z francuską. Ci także stają się chrześcijanami na marginesie Kościoła, którzy wymagają szczególnej troski duszpasterskiej. Zaangażowania francuskich „księży robotników” mogłyby być inspiracją do nowych inicjatyw duszpasterskich kleru Polskiej Misji; kler polski powinien studiować francuską teologię pastoralną; powinien nawiązywać współpracę z klerem francuskim, chociaż ten rzadko takie tendencje wykazuje. Dyskusja po referacie o. Grochota wytknęła tę postawę kleru francuskiego, a ponadto zajęła postawę krytyczną w stosunku do nagłych, nowych, dziwnych francuskich dyrektyw duszpasterskich w niektórych rejonach³⁶.

W roku 1978, 23 i 24 lutego, miała miejsce następna sesja formacyjna dla kleru polskiego, w której udział wziął także o. Grochot, jako „conseiller théologique” rektora Misji, oraz około 30 kapłanów polskich. Ze strony francuskiej, udział wzięli m.in. biskup pomocniczy z Lens Jules Harle, delegat de la Commission Episcopale Française des Affaires Polonaises i sekretarz de la Commission Episcopale pour les Imigrants, o. Bernard Guillard. Tematem wiodącym sesji byli „kapłani robotnicy” i duszpasterstwo ludzi marginesu, ale o. Grochot zajął się problematyką bardziej interesującą polskich duszpasterzy i mówił o katechizacji w ramach aktualnego duszpasterstwa polskiego na emigracji³⁷.

Ojciec Grochot uczestniczył także w zebraniach dekanalnych, na przykład w Metz i w Paryżu, a zwłaszcza w tak zwanych Wieczorach Kultury Katolickiej, zapoczątkowanych w 1983 r. w „polskim” kościele w Paryżu i organizowanych w każdy drugi wtorek miesiąca. Dotąd udało się ustalić jego czynny udział w tych Wieczorach w ostatnich latach rządów ks. rektora Bernac-

³⁶ Tamże, G. III. 2. 2. Zjazdy duszpasterskie, 1974-1988: *Compte-Rendu de la Session des prêtres polonais*, Arras, 19 et 20 juin 1975.

³⁷ Tamże, *Compte Rendu de la Session Pastorale Franco-Polonaise des 23 et 24 Février 1978*, à la Maison de la Culture et de la Foi à Arras.

kiego. W roku 1984 wystąpił z następującymi odczytami: 11 września – „Trwałe wartości i elementy religijne w kulturze polskiej” (choć pierwotnie miała to być „Wiara w obyczajowości polskiej”); 13 listopada – „Braki i słabości w kulturze i obyczajowości Polaków”; w roku 1985 także z dwoma odczytami: 8 stycznia z prelekcją pt. „Duchowość polska zawarta w haśle «Bóg i Ojczyzna»” i 19 marca z odczytem pt. „Polska «przedmurzem chrześcijaństwa», rzeczywistość i legenda”.

Wreszcie wypada wspomnieć o działalności pisarskiej na użytek duszpasterstwa polonijnego. W wykładach nie był skrupowany żadnym podręcznikiem, ale przygotowywanych „skryptów” nie drukował. Natomiast od początku swojego nauczania pisał dwa, trzy artykuły miesięcznie do prasy katolickiej, interesując się głównie „publicystyką filozoficzno-społeczną”, nie podając jednak, w jakiej prasie je zamieszcza³⁸. Na użytek imigrantów polskich we Francji wydał w 1962 r. książeczkę pt. *Twoja niedzielna Msza święta* (ss. 96, Wydawnictwo „Maryja Niepokalana” w La Ferté sous Jouarre) oraz *Ordo poenitentiae. Obrzęd pokuty* („Duszpasterz Polski Zagranicą” 27 (1976), s. 304-313).

*

Równocześnie z zaangażowaniem się w duszpasterstwo wśród Polonii francuskiej o. Grochot udzielał się często polskiej diasporze w Belgii i w Luksemburgu, zarówno jako kaznodzieja, rekolekcjonista, jak i opiekun tamtejszych związków zawodowych. Jego rzeczowe i wytrwałe działania bardzo przyczyniły się do przełamania oporów proboszcza katedry w Luksemburgu i do zorganizowania uroczystości milenijnych dla tamtejszej zmarłej Polonii, służących jej przebudzeniu. W ostatnich ośmiu latach swojego życia w Danii nie udzielał się we Francji. W Danii oprócz aktywnego duszpasterstwa wśród Polonii rozwinął także działalność patriotyczną i był współorganizatorem m.in. „Ogniska”. Został awansowany do stopnia podpułkownika, a ponadto prezydent Lech Wałęsa odznaczył go Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zmarł w Kopenhadze 13 grudnia 1993 r.

³⁸ AWPR. Oddział Warszawa, Akta personalne, 122/Ch: Grochot Józef, list o. Grochota do o. prowincjała K. Hołdy, Echternach, 16 grudnia 1956.

FATHER JÓZEF GROCHOT –
A PRIEST OF THE POLISH COMMUNITY IN FRANCE

S u m m a r y

Józef Grochot was born on 9 July 1915. He left secondary school which belonged to a small seminary in Toruń in 1933. He concluded a year's novitiate at the Redemptorists Order and took vows on 2 August 1934. After five years of philosophical-theological studies on 25 June 1939 he was ordained priest. When the Second World War broke out, in a group of six, running away from the German army and then from the Soviet army, on 17 September he crossed the Romanian border and at the beginning of October he arrived at the Redemptorists' General Home in Rome. Immediately he was sent to the Redemptorists Seminary in Cortona in order to complete his theological studies. From 1941 he gave lectures in this seminary on patrology and history of the Church, and he was appointed an assistant tutor. From September 1942, together with a group of clerics he stayed in Marzocca, north of Ancona. There, on 20 July 1944 he met Polish troops that earlier had captured Ancona. On 1 September he became an armed-forces chaplain. At the end of December 1944 he was called to Egypt, where on 18 February he was appointed chaplain of the 10th Hussar Regiment, with which through Italy he went to England. After the Polish Armed Forces in the West were dissolved, from November 1947 to June 1950 he studied philosophy at the Angelicum in Rome. In the years 1950-1951 he lectured on ethics in the Redemptorists Seminary in Dreux, and from 1951 to 1953 he studied social sciences at the Catholic University of Lille. He established contact with the Polish Catholic Mission in France in May 1951. From then on, working at the Redemptorists Seminary in Echternach, and from 1969 at the Redemptorists Vice-province in Denmark, until 1985 he permanently co-operated with the Polish Catholic Mission in France. He presided over retreats for the priests working for the Mission, for Polish nuns in France, for guard companies in France; he preached at some of the more important celebrations at the Mission, and actively participated, as „theological adviser” to the Rector of the Mission, in academic-pastorate conventions of Polish priests organized by the Rectorate alone as well as in co-operation with the French Episcopate Committee for Immigrants. He was a lecturer at the so-called Catholic Culture Evenings organized from 1983 in the „Polish” church in Paris. He died in Copenhagen on 14 December 1993.

Translated by Tadeusz Karłowicz